

عوامل مؤثر دوران پیش از دبستان و دبستان، بر انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان پایه نهم: یک مطالعه کیفی*
 الهه ذبیحی جلالی زواره^۱، سمیه کاظمیان^۲، عبدالرحیم کسایی^۳

Factors influencing of pre-school and elementary school periods on field selection of educational for ninth grade students: qualitative research

Elahe Zabihi Jalali Zavareh¹, Somaye Kazemian², Abdorrahim Kasaei³

چکیده

زمینه: پژوهش های متعددی پیرامون شناسایی عوامل اثرگذار بر انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان پایه نهم انجام شده است. اما در زمینه پژوهش از نوع کیفی و نقش دوران کودکی در انتخاب رشته تحصیلی خلأ پژوهشی در بافت کشور وجود دارد. **هدف:** پژوهش حاضر با هدف بررسی کیفی عوامل مؤثر در دوران پیش از دبستان و دبستان، بر انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان پایه نهم انجام گرفت. **روش:** این پژوهش از نوع کیفی و نظریه داده بنیاد بود. جامعه آماری شامل دانش آموزان پایه نهم یکی از مدارس منطقه ۲ شهر تهران در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ بود، تعداد ۱۶ نفر به روش نمونه گیری نظری به عنوان نمونه انتخاب شدند، ابزار جمع آوری داده ها مصاحبه نیمه ساختاریافته و عمیق بود. تحلیل داده ها به شیوه اشتراوس و کوربین (۱۹۹۸) انجام شد. **یافته ها:** عوامل به دست آمده در دوره پیش از دبستان شامل پیگیری علایق و توانمندی ها و آماده سازی فضای بروز علایق و توانمندی های فرد است. در دوران دبستان، عوامل محتوایی شامل تجربیات فرد و واکنش های رفتاری اطرافیان و در قسمت عوامل فرآیندی مربوط به این دوران، کدهای محوری مشاهده و الگوبرداری (تأثیر دیگران) و درون فکنی حاصل شد. **نتیجه گیری:** می توان نتیجه گرفت که در دوره پیش از دبستان خانواده و اقوام در ایجاد و پیگیری رغبت ها و توانمندی های فرد مؤثر می باشند، در دوران دبستان به دلیل افزایش سن و پیچیده تر شدن فرآیندهای شناختی، و همچنین ورود به مدرسه، عوامل تأثیرگذار متنوع تر می شوند. **واژه کلیدها:** انتخاب رشته، پایه نهم، پیش از دبستان، دبستان

Background: Numerous studies have been carried out to identify the factors influencing the choice of field of study for ninth grade students. But in the field of qualitative research and the role of childhood in selecting the field of study, there is a vacuum in the context of the country. **Aims:** The purpose of this study was to Qualitative Study of the Role of Pre-school and Elementary School periods on Field Selection of educational for ninth grade students. **Method:** This study was a qualitative and data-based theory. The statistical population consisted of The ninth grade students one of the schools in district 2 of Tehran city were academic year 1395-96, 16 were selected by theoretical sampling method. The data were collected through semi-structured and in-depth interviews. Data analysis was performed by method of Strauss and Corbin (1998). **Results:** Factors obtained in the pre-school period include pursuing interests and abilities and preparing the environment for the emergence of one's interests and abilities. In the elementary school period, the content factors include individuals' experiences and relatives' behavioral reactions, and in the section of the process factors associated with this period, the axial codes were observe and modeling (influence of others) and internalization. **Conclusions:** In the pre-school period, families and relatives are effective in creating and pursuing one's desires and abilities, during elementary school due to increasing age and more complex cognitive processes, as well as school entry. Factors are becoming more diverse. **Key Words:** Choice of field, ninth grade, pre-elementary, elementary

Corresponding Author: somaye.kazemian@yahoo.com

* این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول می باشد.
 ۱. کارشناس ارشد مشاوره شغلی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

۱. M.A. of Carrer Counseling, University of Allameh Tabatabaee, Tehran, Iran

۲. استادیار، گروه مشاوره دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

۲. Assistant Professor, Department of Counseling, University of Allameh Tabatabaee, Tehran, Iran (Corresponding Author)

۳. استادیار، گروه مشاوره دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

۳. Assistant Professor, Department of Counseling, University of Kharazmi, Tehran, Iran

مقدمه

در زمان ورود به دبیرستان، دانش‌آموز قرار است حوزه‌ای را انتخاب کرده و انتخاب‌های شغلی‌اش را بسازد. اما این مرحله به دلیل عدم آموزش‌های شغلی در سطح ابتدائی، برای کودک بسیار دشوار است. دانش‌آموزان برای تصمیم‌گیری نیاز به راهنمایی دارند. در حال حاضر منابع اساسی دانش‌آموز در جهت‌دهی و تصمیم‌گیری ارزیابی در امتحانات است که ممکن است بر خلاف میل یا خواسته‌های او باشد. بعلاوه فشارها و اجبارهای والدین می‌توانند انتخاب‌های او را شکل دهند (خان، ۲۰۱۸).

پایه‌ریزی مسیر شغلی افراد بسیار زودتر از تصور همگان صورت می‌گیرد. اما این تنها والدین نیستند که از این موضوع غافل مانده‌اند، روانشناسی رشد توجه ویژه‌ای به مطالعه در مورد رشد کودک دارد، اما راجع به رشد شغلی و رفتار شغلی بزرگسالان نسبت به رشد شغلی در کودکان بسیار بیشتر می‌دانیم. با اینکه آگاهی از مسیر شغلی یک سیر رشدی است که از کودکی آغاز می‌شود و تا کهنسالی ادامه دارد، در این حوزه درباره کودکان کوتاهی شده است (هارتونگ، پورفلی و اندراسک، ۲۰۰۵). در واقع هدایت تحصیلی و انتخاب رشته در پایه نهم نیز بخشی از فرآیند مسیر شغلی فرد را تشکیل می‌دهد.

بر اساس آمار استخراج شده از سازمان آمار ایران در سالنامه آماری کشور بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰، بیش از ۱۶ درصد از جمعیت کشور ما محصل در آموزش و پرورش می‌باشند و با موضوعی به نام هدایت تحصیلی و تأثیرات آن روبرو خواهند بود (عباسی، ۱۳۹۶). نتایج پژوهشی از پرتوی‌نیا و همکاران (۱۳۹۵) نشان داد که می‌توان از طریق مشاوره مسیر شغلی، رشد نقشه شناختی اشتغالات دانش‌آموزان ابتدایی را گسترش داد و برای انتخاب شغل بهتر کمک کرد. در پژوهشی که توسط کلهر (۱۳۹۴) با موضوع بررسی عوامل مؤثر در انتخاب رشته فنی و حرفه‌ای در شهرستان دیواندره انجام شد، یافته‌ها حاکی از تأیید عواملی بود که به ترتیب عبارتند از: ترس از شکست تحصیلی، وضعیت مالی، نظر والدین، وام اشتغال، ترس از بیکاری، تحصیلات پدر و مادر، راهیابی به آموزش عالی، نظر مشاور، کارنامه، علاقه، نظر اعضای خانواده که به طور کلی ۷۰ درصد از واریانس انتخاب رشته تحصیلی را تبیین کرده‌اند. در پژوهشی که توسط همایونی، کدیور و عبداللهی (۱۳۸۵)

انجام شد، نتایج حاکی از این بود که آزمودنی‌های برخوردار از سبک شناختی مستقل از زمینه، بیشتر ریاضی و علوم تجربی را به عنوان رشته‌های تحصیلی انتخاب می‌کنند. در حالی که آزمودنی‌های دارای سبک شناختی وابسته به زمینه بیشتر علوم انسانی را به عنوان رشته تحصیلی برمی‌گزینند. همچنین نتایج تحلیل‌ها نشان داد راهنمایان و مشاوران، اولیا دانش‌آموز، علایق و انگیزه‌های دانش‌آموزان، همسالان و دوستان و وسایل ارتباط جمعی از عوامل مؤثر بر هدایت تحصیلی و انتخاب رشته دانش‌آموزان پایه نهم می‌باشد (سلمانی و صایمی، ۱۳۹۷).

در پژوهشی (زینک و روژسکی، ۲۰۱۸) تأثیر و نقش والدین بر انتخاب‌های تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان مورد حمایت قرار گرفت. همچنین در پژوهشی که توسط دانا گریفین و همکاران (۲۰۱۱) انجام شد، نتایج نشان داد که نوجوانان مناطق حاشیه شهر و خانواده‌های با سطح درآمد پایین، راجع به منابع کسب اطلاعات ایشان در باب انتخاب رشته و شغل، بیشترین رجوع و اعتماد را در این باب نسبت به معلمان خود دارند. پژوهش‌هایی در زمینه عوامل مؤثر دوران دبیرستان بر انتخاب رشته تحصیلی انجام گرفته است، اما از آنجایی که نقش دوره‌های مختلف رشدی بر انتخاب‌های فرد می‌تواند مؤثر باشد، پژوهشگر به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال است که عوامل تأثیرگذار دوران پیش از دبستان و دبستان (دوران کودکی) بر انتخاب رشته دانش‌آموزان پایه نهم چه می‌باشد؟

روش

پژوهش حاضر با استفاده از رویکرد کیفی و روش داده بنیاد^۱ با شیوه اشتراوس و کوربین انجام گرفته است. جامعه پژوهش، دانش‌آموزان پایه نهم یکی از مدارس دخترانه منطقه ۲ تهران بود که به شیوه نمونه‌گیری نظری ۱۶ نفر آنها برای ورود به پژوهش انتخاب شدند. کوربین و اشتراوس (۲۰۰۸) بیان می‌دارند که نمونه‌گیری نظری از قاعده‌ی "انتخاب تدریجی" پیروی می‌کند. این نمونه‌گیری، راهبردی است که در نظریه‌ی زمینه‌ای استفاده شده و به عنوان نمونه‌گیری بر اساس مفاهیم در حال ظهور با هدف واکاوی دامنه‌ی بعدی شرایط متفاوت که در امتداد با آن ویژگی‌های مفاهیم نیز متفاوت می‌کند، تعریف می‌شود (محمدپور، ۱۳۹۲).

^۱. Grounded Theory

ابزار

کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی. کدگذاری باز، داده‌ها به بخش‌های مجزا و برای به دست آوردن مشابهات‌ها و تفاوت‌ها با دقت بررسی شدند. پس از کدگذاری باز و شناسایی مقولات به شیوه‌های جدید، با استفاده از سلسله رویه‌هایی اطلاعات با یکدیگر ربط داده شد. کدگذاری انتخابی نیز روندی بود که طی آن طبقات به طبقه مرکزی مرتبط شدند و نظریه را شکل دادند. در پژوهش‌های کیفی به جای دو مفهوم اعتبار و روایی از مفهوم قابلیت اعتماد استفاده می‌شود. در این پژوهش برای رسیدن به معیار قابلیت اعتماد، از سه تکنیک متعارف و بسیار مرسوم استفاده شده است که عبارت‌اند از: الف) کنترل یا اعتباریابی توسط اعضا که در این روش، از مشارکت کنندگان خواسته می‌شود تا یافته‌های کلی را ارزیابی کرده و در صورت صحت آن نظر دهند. ب) مقایسه‌های تحلیلی به این معنی که به داده‌های خام رجوع می‌شود تا ساخت‌بندی نظریه با داده‌ها مقایسه و ارزیابی شود. ج) استفاده از تکنیک ممیزی که در این زمینه چند متخصص در کار نظریه زمینه‌ای، بر مراحل مختلف کدگذاری، مفهوم‌سازی و استخراج مقولات نظارت داشتند، که در این پژوهش از نظر دو متخصص در امر پژوهش استفاده شده است.

قبل از شروع مصاحبه از شرکت‌کنندگان برای ضبط مصاحبه اجازه گرفته می‌شد، و هدف تحقیق و اصول لازم برای آن‌ها شرح داده شد، همچنین درباره محرمانه بودن اطلاعات به آنها توضیح داده شد، جلسات مصاحبه با توجه به روند مصاحبه‌ها یک تا دو جلسه‌ی ۴۵ دقیقه‌ای ادامه می‌یافت. برای جمع‌آوری اطلاعات از مصاحبه نیمه ساختاریافته و عمیق استفاده شد محورهایی کلی برای شروع مصاحبه در نظر گرفته شد که برای شروع مصاحبه استفاده می‌شد، شامل: «برای سال آینده می‌خواهی چه رشته‌ای رو انتخاب کنی؟ و آیا فک می‌کنی دوران کودکی (دوران قبل از ورود به دبیرستان) در تصمیم‌الانت تأثیرگذار بوده یا نه؟» و در ادامه درخواست برای توضیح بیشتر از دانش‌آموز باعث شکل‌گیری روند مصاحبه‌ها گردید. اشباع اطلاعات با ۱۶ دانش‌آموز پایه نهم صورت گرفت. سعی شد با کمک مدیر و مشاور در مدرسه دانش‌آموزانی برای مصاحبه انتخاب شوند که گرایش به مصاحبه در زمینه پژوهش مورد نظر را داشته باشند و به عنوان نمونه‌های غنی معرفی می‌شدند.

براساس رهیافت نظام‌مند اشتراوس و کوربین داده‌های پژوهش در سه مرحله کدگذاری شدند که عبارتند از: کدگذاری باز،

یافته‌ها

جدول ۱. اطلاعات تحصیلی مصاحبه‌شوندگان

کد	رشته تحصیلی مورد	کد	رشته تحصیلی مورد	کد	رشته تحصیلی مورد	کد	رشته تحصیلی مورد
دانش‌آموز	تمایل دانش‌آموز	دانش‌آموز	تمایل دانش‌آموز	دانش‌آموز	تمایل دانش‌آموز	دانش‌آموز	تمایل دانش‌آموز
۱	رشته تجربی	۵	رشته تجربی	۹	رشته تجربی	۱۳	رشته تجربی
۲	رشته تجربی	۶	رشته علوم انسانی	۱۰	رشته تجربی	۱۴	رشته تجربی
۳	رشته کار و دانش	۷	رشته تجربی	۱۱	رشته علوم انسانی	۱۵	رشته ریاضی - فیزیک
۴	رشته تجربی	۸	رشته ریاضی - فیزیک	۱۲	رشته کار و دانش	۱۶	رشته علوم انسانی

جدول ۴. عوامل فرآیندی مؤثر دوره دبستان

کدهای باز	کدهای محوری
تأثیر برخورد معلم در ایجاد اعتماد به نفس فرد	درون‌فکری
تأثیر رسانه بر الگوبرداری فرد	مشاهده و الگوبرداری (تأثیر دیگران)
تأثیر خانواده در الگوبرداری	

دوره پیش از دبستان

آماده‌سازی فضای بروز علائق و توانمندی‌های فرد: در سنین پیش از دبستان، برخی والدین، در صورت دانستن و یا حتی ندانستن رغبت‌ها و توانمندی‌های فرزندشان، به ایجاد زمینه‌هایی برای هدایت او در مسیرهای تحصیلی و شغلی، به طور آگاهانه یا ناآگاهانه اقدام می‌کنند که می‌تواند کودک را به سمت و سوی خاصی در مسیر

جدول ۲. عوامل مؤثر دوره پیش از دبستان

کدهای باز	کدهای محوری
نقش خانواده در ایجاد رغبت فرد	آماده‌سازی فضای بروز علائق و توانمندی‌های فرد
نقش دیگران در ایجاد رغبت فرد	پیگیری علائق و توانمندی‌های فرد
نقش والدین در پیگیری علائق و توانمندی‌ها	
نقش دیگران در پیگیری علائق و توانمندی‌ها	

جدول ۳. عوامل محتوایی مؤثر دوره دبستان

کدهای باز	کدهای محوری
تأثیر تجربه موقعیت‌های عملی (واقعیت‌آزمایی)	
تأثیر تجربه موقعیت‌آزمیز بر رغبت‌های فرد	تجربیات فرد
تأثیر تجربه کردن تکالیف درسی بر رغبت و توانمندی فرد	
تأثیر حضور در محیط‌های شغلی در ایجاد رغبت فرد	برخورد با صاحبان مشاغل
	واکنش‌های رفتاری اطرافیان
	تنبیه رفتاری مؤثر بر شکست تحصیلی

برای مثال یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان داشت که: «ششم ابتدایی که بودم گاهی به برادرم درس می‌دادم و این باعث شد به معلمی علاقه مند بشم». یا اینکه یکی دیگر از مصاحبه‌ی که در مصاحبه بیان شد این بود که: «دبستان که بودم با پدرم می‌رفتم داروخانه سرکارش، و تجربه اون موقعیت باعث شد به داروسازی علاقه‌مند بشم».

واکنش‌های رفتاری اطرافیان: در این زمینه در سنین دبستان هم کادر مدرسه و صاحبان مشاغل می‌توانند با تشویق‌ها و برخوردهای خود نقش مهمی را در جهت اثرگذاری بر نظر فرد راجع به گرایش‌اتش برای انتخاب رشته، در این سن ایفا کنند. برای مثال یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان داشت که: «هشت سالم که بود رفتم دندان‌پزشکی و دکتر خیلی خوب باهام رفتار کرد و این باعث شد که به دندان‌پزشکی خیلی علاقه‌مند بشم».

درون‌فکنی: درون‌فکنی به عنوان یکی از عوامل فرآیندی دوران دبستان و یک مکانیزم پراستفاده در این سن به معنای پذیرش بی‌چون و چرای نظرات دیگران شناسایی شد. در دوران دبستان این درون‌فکنی به شکل تأثیر برخورد معلم در عملکرد دانش‌آموز مورد شناسایی قرار گرفت، برای مثال یکی از دانش‌آموزان بیان داشته است که: «یه بار تو دوره دبستان نمره خوبی نگرفتم و معلم بهم گفت: تو که از پشش برمیای چرا تلاش نمی‌کنی؟ و این باعث شد واقعاً باورم بشه تو هر شرایطی میتونم موفق بشم».

مشاهده و الگوبرداری (تأثیر دیگران): مشاهده و الگوبرداری به عنوان یکی از راهبردهای ابتدایی است که فرد در سنین پایین نیز قادر به استفاده از آن است می‌باشد، در این زمینه تأثیر رسانه و تأثیر خانواده به عنوان مهمترین منابع الگوبرداری شناسایی شد. برای مثال یکی از دانش‌آموزان بیان داشت که: «وقتی هفت سالم بود مستند زندگی دکتر حسابی رو دیدم و از همون موقع الگوی خودم قرارشون دادم». یا اینکه یکی از مصاحبه‌شوندگان دیگر بیان داشت که: «بابام آدم اهل ورزشی بود و دیدنش از همون بچگی باعث شد به ورزش علاقه‌مند بشم».

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر دوران پیش از دبستان و دبستان بر انتخاب رشته تحصیلی به شیوه داده بنیاد انجام شد. مقوله‌های به دست آمده از این پژوهش شامل ۶ کد محوری بود که ادامه به تبیین این مقوله‌ها پرداخته می‌شود. از جمله مقوله‌های مهم در دوران پیش از دبستان و دبستان که بر انتخاب رشته تحصیلی دانش

شغلی هدایت کند و یا رغبت‌ها و توانمندی‌های خاصی را در کودک رشد داده و به عرصه ظهور برساند، و بعدها آینده شغلی و مسیر زندگی کودک را تحت تأثیر قرار دهد. برای مثال یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان داشت که: «از پنج شش سالگی دوست داشتم دکتر بشم چون والدینم اسباب‌بازیهای لوازم پزشکی برام می‌خریدن». این ایجاد رغبت در کودک حتی می‌تواند توسط افراد دیگری به جز والدین، مانند بستگان، معلم و... صورت گیرد برای مثال یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان داشت که: «یکی از مشوق‌های من برای پیگیری به ورزش شنا یکی از بستگانم بود و من این رشته رو ادامه دادم».

پیگیری علائق و توانمندی‌های فرد: بعضی از والدین زمانی که رغبت یا توانمندی خاصی را در کودک که هنوز به مدرسه وارد نشده است، مشاهده می‌کنند به جای سرکوب آن رغبت یا توانمندی، زمینه‌های ظهور و بروز آن را برای فرزند خود فراهم نموده و به پیشرفت و رشد او در زمینه مورد نظر کمک می‌کنند. برای مثال یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان داشت که: «من از بچگی میتونستم با تعریف کردن مسائل مختلف دیگران رو بخندونم، والدینم هم تشویق می‌کردن به صحبت کردن در جمع». بعلاوه پیگیری و تشویق در زمینه رغبت مشاهده شده کودک ممکن است از طریق افرادی به جز والدین هم صورت گیرد برای مثال یکی از مصاحبه‌شوندگان گفت: «وقتی که مهدکودک بهمون سی دی می‌داد تا ببینیم، دختر خاله‌ام برام پخش می‌کرد و تو این زمینه همراهیم می‌کرد و باعث شد به کارهای کامپیوتری علاقه مند بشم».

دوره دبستان

در دوره کدهای به دست آمده از دوران دبستان، دو جدول ۳ و ۴ به عنوان عوامل محتوایی و فرآیندی مورد تفکیک قرار گرفته است، در واقع تفکیک این دو حیطه به این علت انجام شد که عواملی مانند الگوبرداری و درون‌فکنی، به عنوان فرآیندها و مکانیزم‌های جدیدی در دوران دبستان بروز و ظهور پیدا کرده است؛ و البته به نظر پژوهشگر نقش فرآیندی آنها، بر نقش محتوایی غالب می‌باشد.

تجربیات فرد: این کد به دست آمده، تأثیرگذاری تجربه‌های موقعیت‌های گوناگون بر انتخاب رشته تحصیلی و در نهایت تأثیر بر آینده تحصیلی و شغلی فرد را نشان می‌دهد، در سن دبستان این تجربیات ممکن است در محیط‌های شغلی، و در برخورد با صاحبان مشاغل در برخورد با دوستان و حتی با اعضای خانواده شکل بگیرد،

تحصیلی و شغلی و دوستان و آشنایان به عنوان عوامل مؤثر بر هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان می باشد. شغل والدین یکی از عواملی است که می تواند در جهت گیری های حرفه ای فرزند و همچنین در انتخاب رشته تأثیر بسزایی داشته باشد، در این میان شغل پدر بیشتر از شغل و فعالیت اقتصادی مادر در انتخاب رشته فرزندان مؤثر می باشد. یک الگوی عمومی وجود دارد که دانش آموزان و دانشجویانی که در خانواده هایی با پیشینه حرفه ای زندگی می کنند، در انتخاب رشته خود بیشتر از حرفه پدر خویش تبعیت می نمایند و یا کمتر به حرفه های دیگر روی می آورند (کلی، ۱۹۷۶). بعلاوه می توان گفت تماس و برخورد با یک فرد و مشورت با او می تواند آینده دانش آموزان را دگرگون کند. دانش آموزانی دیده شده اند که اشتباه انتخاب رشته خویش را بر گردن دیگران انداخته اند و راهنمایی نادرست افراد سبب اصلی بی علاقه ای آن ها در رشته ای بوده است (کلهر، ۱۳۹۴).

همچنین اهمیت عامل الگو برداری از دیگران و رسانه ها نیز در دوران دبستان به عنوان یکی از عوامل اثرگذار بر انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان تأثیرگذار می باشد، عامل رضایت از شغل بر افراد شاغلی که کودکان و نوجوانان هر روز با آنها سرو کار دارند بر آرزوهای شغلی آنها تأثیرگذار است. طبیعی است که اولین کسانی که به شغل آنها توجه می شود، والدین هستند. والدینی که از شغل خود راضی اند آن را دوست دارند و از آن تعریف می کنند، کودکان و نوجوانان خود را ناخواسته به سمت شغل خود دعوت می کنند (تریس و تیلپو، نقل از سمیعی، ۱۳۹۶). در ادامه در جهت تبیین نتایج پژوهش حاضر می توان بیان داشت که نقش عامل خانواده هم در دوران پیش از دبستان و همچنین در دوران دبستان بسیار پررنگ می باشد به طوری که نقش آفرینی والدین و خانواده در اغلب مقوله ها قابل تبیین می باشد.

از آنجایی که اهمیت عامل الگو برداری در سنین دبستان در این پژوهش به دست آمده است، و نتایج با پژوهش سلمانی و صایمی (۱۳۹۷) نیز همسو می باشد، به پژوهشگران توصیه می شود به پژوهشهای اثرگذاری آموزش های مختلف برای والدین بدین منظور پرداخته شود، همچنین از آنجایی که نقش عامل خانواده از نخستین روزهای زندگی فرد نقش بسیار مهم و تأثیرگذاری بر مسیر شغلی فرزندان و به خصوص انتخاب رشته تحصیلی دارد، توصیه می شود آموزش هایی در جهت یادگیری برخورد صحیح و پرورش درست

آموز مؤثر می باشد، آماده سازی فضای بروز علایق و توانمندی های فرد و پیگیری علایق و توانمندی های فرد می باشد که هر دو کد به دست آمده که نقش والدین و سایر افراد نزدیک را شامل می شود. پژوهش سکالبرگ (۱۹۹۴) حاکی از این بود که مشاغل والدین و طبقه اجتماعی خانواده تأثیر بسزایی در انتخاب شغل و رشد شغلی افراد دارند (به نقل از امینیان، ۱۳۸۷). همچنین اندرسون (۱۹۸۲) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که خانواده های دانش پرور اهمیت زیادی به وضع آموزش فرزندان خود می دهند، به این دلیل که افراد بزرگتر خانواده از تحصیلات خوبی برخوردار بوده اند، در حالی که در خانواده های دیگر این سلیقه وجود ندارد (به نقل از بالی تیرکده، ۱۳۷۴). بعلاوه نتایج پژوهش گل پیچ، نظری، تاجیک اسمعیلی و کسای (۱۳۹۷) و اعتصام پور (۱۳۹۰)، طالعزاده (۱۳۹۵) و همچنین سرسی و همکاران (۲۰۱۴) نیز در راستای نتایج پژوهش حاضر می باشد. کودکانی که هنوز وارد دبیرستان نشده اند ممکن است در سنین خودمحموری بوده و همانطور که از نتایج پژوهش نیز به دست آمده است، عوامل فرآیندی و مکانیسم خاصی بر روند مسیر رشد شغلی آنها تا آن زمان تأثیرگذار نباشد، در این دوره نقش خانواده به عنوان اثرگذارترین و فراگیرترین عامل از نتایج پژوهش به دست آمده است. در همین راستا می توان گفت که توسعه شغلی فرآیندی است که از همان کودکی آغاز می شود و خانواده در آن نقش مهمی را ایفا می کند (پالس و درایت، ۲۰۱۰).

از جمله مقوله های به دست آمده در دوران دبستان واکنش های رفتاری اطرافیان، عامل تجربه، مشاهده الگو برداری و درون فکری می باشد، که این عوامل می توانند بر هم اثرگذار باشند، بنابراین به تبیین این عوامل به صورت مشترک پرداخته می شود. در پژوهشی (زینک و روژسکی، ۲۰۱۸) تأثیر و نقش والدین بر انتخاب های تحصیلی و شغلی دانش آموزان مورد حمایت قرار گرفت. همچنین نتایج پژوهش براون و اسکولت (۲۰۰۶) در راستای پژوهش حاضر می باشد (به نقل از گودرزی، ۱۳۹۵). در پژوهشی از دانا گریفین و همکاران (۲۰۱۱) انجام دادند، نتایج نشان داد که نوجوانان مناطق حاشیه شهر و خانواده های با سطح درآمد پایین، راجع به منابع کسب اطلاعات ایشان در باب انتخاب رشته و شغل، بیشترین رجوع و اعتماد را در این باب نسبت به معلمان خود دارند.

نتایج پژوهش طالعزاده (۱۳۹۵) حاکی از تأثیر وسایل ارتباط جمعی، برنامه های هفته مشاغل، مشاوران مدرسه، درس برنامه ریزی

کلهر، فردین (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر در انتخاب رشته فنی و حرفه‌ای از دیدگاه دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهرستان دیواندره. کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه علامه طباطبائی.

گل‌پیچ، زینب؛ نظری، علی‌محمد؛ تاجیک اسماعیلی، عزیزالله؛ کسای اصفهانی، عبدالرحیم (۱۳۹۷). عوامل والدینی مؤثر بر رشد شغلی: یک مطالعه کیفی. فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی. (۳۴) ۱۰، ۱۱۳-۱۳۶.

گودرزی، مصطفی (۱۳۹۵). مقایسه میزان فراوانی خزانه ذهنی مشاغل و جهت‌گیری شغلی در دانش‌آموزان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.

لیتک، جان (۲۰۰۰). طرح‌ریزی درمان در مشاوره حرفه‌ای. ترجمه مهدی زارع بهرام‌آبادی و عبدالله شفیع‌آبادی (۱۳۹۴)، تهران: سمت.

ورنون جی. زونکر (۲۰۰۲). مشاوره مسیر شغلی با رویکرد گل‌نگر. ترجمه زهرا یوسفی و محمدرضا عابدی (۱۳۸۸). نشر جهاد دانشگاهی واحد اصفهان.

محمدپور، احمد (۱۳۹۲). روش تحقیق کیفی، ضد روش ۱ منطق و طرح در روش‌شناسی کیفی. تهران: جامعه‌شناسان.

Hartung, P. J.; Porfeli, E. J. & Vondracek, F. W (2005). Vocational Development in Childhood: A review and reconsideration, *Journal of Vocational Behavior*, 385-419.

Hoekstra, H. A (2011). A career roles model of career development. *Journal of vocational Behavior*, 7. 159-173.

Rivera, M. & Schaefer, M. B (2008). The Career Institute: A Collaborative Career Development Program for Traditionally Underserved Secondary (6-12) School Students. *Journal of Career Development*. 35(4). 406-426.

Khan, A (2018). Application of Career Education in National Curriculum of Pakistan at Elementary Level. *International e-Journal of Educational Studies*, 2(4), 114-119.

Kelly, A (1976). Family background, subject specification and occupational recruitment of Scottish university students: same patterns and trends. *Journal of higher education*, 5, 177-188.

Palos, R; Drobot, L; (2010). The impact of family influence on the career choice of adolescents. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 3407-3411.

Soresi, S., Nota, L., Ferrari, L., & Ginevra, M. C. (2014). Parental influences on youth's career construction. In *Handbook of career development*, 149-172.

Xing, X; Rojewski, J.W (2018). Family Influences on Career Decision-Making Self-Efficacy of Chinese Secondary Vocational Students. *New Waves Educational Research & Development*, 21(1), 48-67.

استعدادهای فرزندان، برای والدین در تمام مقاطع بر گزار شود. از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به این مورد اشاره نمود: از آنجا که روش پژوهش حاضر کیفی می‌باشد محدودیت‌هایی از جمله عدم حذف سوگیری مشاهده‌گر و مصاحبه‌کننده، عدم کنترل اعتبار نتیجه‌گیری پژوهشگر و عدم قابلیت تعمیم‌پذیری باید در نظر گرفته شود. در ادامه پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های کیفی در سایر مناطق پیرامون موضوع حاضر انجام گیرد.

منابع

اعتصام‌پور، عاطفه (۱۳۹۰). تأثیر آموزش مسیر شغلی والدین بر انطباق‌پذیری مسیر شغلی دانش‌آموزان پایه سوم دبستان شهر اصفهان در سال ۹۰-۱۹. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره شغلی، دانشگاه علامه طباطبائی.

امینیان، لیندا (۱۳۸۷). بررسی تأثیر آموزش خودکارآمدی بر بلوغ حرفه‌ای دانشجویان دانشگاه رازی کرمانشاه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.

بالی تیرکده، محمولی (۱۳۷۴). بررسی عوامل مؤثر در هدایت تحصیلی - شغلی دانش‌آموزان نظام جدید آموزش متوسطه برای انتخاب رشته تحصیلی و شغل آینده خویش در شهرستان نوشهر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی.

پرتوی‌نیا، رکسانا؛ علی‌زاده، مرجان؛ خدادادی اندریه، فریده؛ یزدانی، شهربانو؛ رسولی، آراس (۱۳۹۵). تأثیر آموزش مسیر شغلی بر رشد نقشه‌شناختی اشتغالات در دانش‌آموزان ابتدایی. مشاوره شغلی و سازمانی، دوره ۸ شماره ۲۷، ۴۵-۵۷.

خراسانی، نازنین؛ عابدی، محمدرضا؛ صادقی، احمد (۱۳۹۴). نیازسنجی مسیر شغلی کودکان پیش‌دبستانی. پژوهش‌های مشاوره، جلد ۱۵، شماره ۵۹، ۹۷-۱۱۸.

سمیعی، فاطمه (۱۳۹۶). آرزوهای شغلی از رؤیا تا واقعیت، بسط، تفسیر و کاربرد نظریه گاتفردسون. نشر: دانشگاه اصفهان.

سلمانی، محمدرضا؛ صایمی، حسن (۱۳۹۷). بررسی عوامل مؤثر بر هدایت تحصیلی و انتخاب رشته تحصیلی دانش‌آموزان پایه نهم شهرستان ساری. کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان‌تعلیم و تربیت.

طالع‌زاده، ملیحه (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان نظام جدید متوسطه آموزش و پرورش شهرستان شاهرود. دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و فناوری اطلاعات و ارتباطات.

عباسی، علی (۱۳۹۶). بررسی کیفی نقش هدایت تحصیلی در اشتغال به کار دانش‌آموختگان آموزش و پرورش. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره شغلی، دانشگاه علامه طباطبائی.